

REAL ACADEMIA DE DOCTORS

Sessió necrològica en record de l'

Excm. Sr. Lluís Dolcet i Buxeres

Doctor en Medicina i Cirurgia

Degà emèrit de la Reial Acadèmia de Doctors

que morí el passat 21 de gener de 1994.

Enaltíren la seva personalitat, els acadèmics de número Excms. Srs. Drs.

Ricard García Vallés, Cònsol Major.

Josep Mª Simón i Tor, il·lustre oftalmòleg.

Albert Casellas i Condom, President del Col·legi de Metges de Girona.

Barcelona, 14 de febrer de 1995

REAL ACADEMIA DE DOCTORS

Sessió necrològica en record de l'

Excm. Sr. Lluís Dolcet i Buxeres

Doctor en Medicina i Cirurgia

Degà emèrit de la Reial Acadèmia de Doctors

que morí el passat 21 de gener de 1994.

Enaltíren la seva personalitat, els acadèmics de número Excms. Srs. Drs.

Ricard García Vallés, Cònsol Major.

Josep Mª Simón i Tor, il·lustre oftalmòleg.

Albert Casellas i Condom, President del Col·legi de Metges de Girona.

Barcelona, 14 de febrer de 1995

© Reial Acadèmia de Doctors
Disseny: Anna Bosch i Baltasar
Impressió: Impremta Baltasar 1861
Tiratge: 400 exemplars.

Dipòsit legal: B. 8588-95

E V O C A C I Ó

*Dr. Josep Casajuana i Gibert
Degà-President*

Lluísss...!

Escolta el meu crit que estripa el silenci de l'absència. Deixa que busqui pels camins de Déu, entre les galàxies, la presència etèria i entranyable de la teva companyia, i avui, ara, aquí, amb els amics que t'hem estimat i et recordem, vine a viure una estona el caliu acadèmic de la llenya que vas apilar.

Voldria, Lluís, que aquesta necrològica d'avui fos una celebració de resurrecció. Voldria en aquesta sessió de la nostra Acadèmia, --la teva-- presentar-te la Reial que treballa, s'esforça a fer-se un lloc en la societat, com tu volies. I és per a nosaltres motiu d'orgull seguir la teva

estela. Aquí no hi ha més birret que el teu, perquè tots hem volgut deixar molt clar que volem que siguis sempre el punt de referència i l'expressió palesa que el teu esforç ha reeixit. Per això voldríem oferir-te una sessió de gaudi, no de tristesa.

La necrològica trista va ésser, --alguns testimonis ens acompanyen--, quan en el soterrani de la Universitat, en una aula amb poca llum, un dia molt fred d'hivern, ens posaren a la firma la dissolució d'una Acadèmia pobra, trista, decadent. Però tu, aleshores vice-degà, vas redreçar-te decidit i amb la frase de moda de l'època vas dir: "--Yo sigo". I vas aixecar la torxa encesa. Uns quants, pocs, et vàrem seguir; sobre la marxa, em vas designar secretari general. Des d'aquell dia vaig constituir-me en el teu deixeble. Tu m'obries moltes portes. M'ensenyares a caminar per viaranys nous. M'ensenyares molt. I des d'aquell dia vaig anar aprenent les teves lliçons d'humanitat, de ciència i de senzillesa. De la teva conversa amena i fluida que tractava d'ulls i de paisatges, de pobles i malalts, de congressos i d'històries. I quan discutíem d'astrologia? Jo, escèptic, no volia veure transcendència sobre els astres que ens aixopluguen; tu, buscaves la magnitud de l'espai. Que n'era d'enriquidora

la conversa amb tu!

Viatger infatigable, on no hauràs estat, Lluís? Sincerament, no et veig en repòs: et faig més aviat entre astres i constel·lacions, amb la curiositat oberta, descobrint cada dia. Amb aquella inquietud i curiositat amb que compartírem el misteriós Machu-Pichu, --el crit impressionant de la muntanya muda--, Santo Domingo de los Colorados, --l'incursió a l'home primitiu-- o a les Terres Altes d'Escòcia el dia del teu sant, el solstici d'estiu, on la nit no dura ni tres hores! Aquelles tardes de diumenge a casa teva, dalt el serrat de Vallvidrera, davant de la llar de foc que feia imatges fugisseres amb la música de fons del vent que a fora bufava missatges braus i indesxifrables d'hivern; o quan a l'estiu, a la fresca, a la terrassa, aprofundint l'horitzó, a l'abast i llunyà a la vegada, propera la presència de la Conxita i de l'Anna Maria, quan amb maons d'il·lusió anàvem reconstruint l'Acadèmia amb plànols que signava la Utopia. I anava essent veritat: portàrem l'Acadèmia a Tarragona amb el malaguanyat Dr. Obiols com a magistral; a Girona, en acte transcendent, a Lleida amb un ministre; aquelles sessions entranyables al Col·legi d'Art Major de la Seda... graó a graó anàvem refent la

casa. I quina dignitat hi posaves! Un dia ens acull al Palau de San Bento a Lisboa el President del Govern portuguès, acadèmic corresponent; un altre, S. M. el Rei accepta la Presidència d'Honor i ens rep al Palau Reial... i amb aquests vímets s'anava fent un gran cistell.

Tu que presumies de ser presumit, vas imposar la toga en temps dels pantalons de pana estripats; vas defensar l'elegància de la llengua i de l'esperit quan imperava la grolleria; vas defensar l'élite enfront de la gran mediocritat. No tenies mai un no per a ningú i sempre estaves a punt, sempre puntual.

Amic dels amics, tenies amics per tot arreu. Recordo amb enyorança el dia de sant Lluís que feies vuitanta anys, vas aplegar a casa teva més de dues-centes persones. Estaves encara jove, lleuger i serè. L'abraçada a punt. Una paraula agradable per a tothom. Obert. Àgil i sincer. No sé per què, però, vaig sentir-me trist. Vaig veure el punt de no tornada, el comiat anticipat. No va tardar a arribar la urpada del cranc que va a començar a malmetre't. I amb l'elegància i senzillesa de sempre, en una assemblea ordinària, ens vas dir: Fins aquí. Vas deixar el testimoni damunt la taula. Amb unes breus paraules, ja costoses per la malaltia, ens vas encoratjar

a fer més i més. Tots vàrem sortir amb el cor més petit.

Encara ens vàiem de tant en tant. Patíem tots dos. La comunicació era més difícil i fatigosa. La memòria se t'enterbolia. Però vivia íntegre el gran senyor. El dia que el Rei va inaugurar el curs de la Reial Acadèmia encara vas venir-hi. Va ésser el teu últim acte acadèmic. Ens vàrem fer una abraçada, sense paraules, amb els ulls humits. Teníem tant a dir-nos aquell dia...

No demano per a tu el repòs etern. No ets home per al repòs. No és per a tu estar quiet. Tu, tot acció, una mica sempre a tot arreu, sempre amb l'arc tens, entre dos avions, entre dos actes, entre dues visites, no es pot parlar de repòs. Per a tu sí que demano la vida eterna. I quan un dia en els camins polsegosos de la vall de Josefat, les trompetes toquin a judici, espero que ens retrobem amb una forta abraçada i pugui dir-te així, simplement: Lluís, Mestre, gràcies.

E L H O M B R E

*Dr. Ricard Garcia i Vallès.
Cònsol Major*

*Excmo. Sr. Decano-Presidente,
Honorable Sra. Consellera,
Excmos. Doctores de la Reial Acadèmia,
Sra. Conchita Cort, viuda del Excmo. Dr. Lluís Dolcet,
Familiares y amigos del Dr. Dolcet,
Señoras y señores:*

Cuando recibí el mandato del Decano-Presidente de la Reial Acadèmia para que hiciera el "perfil" humano del Dr. Dolcet, fallecido el 1994, acepté como una deuda, una deuda que tenemos todos los académicos, para con un amigo que fue nuestro Decano y que ya no se encuentra entre nosotros.

Corría el año 1962 cuando ingresé en la entonces Academia o Asociación de Doctores, sin experiencia ni conocimiento algunos de lo que era la Academia y me encontré con un Doctor que tendría, en aquel entonces, unos cincuenta años, aunque aparentaba menos, un hombre todavía joven, lleno de inquietudes, amante del arte (su casa es un museo), piloto de aviación, viajero infatigable, amante de la astronomía e interesado en mil cosas, al margen de su profesión de Oftalmólogo y esto siempre es bueno, es tener un concepto dinámico de la vida, llena de humanidad y simpatía.

Yo no hablaré del aspecto profesional y científico del Dr. Dolcet. Lo hará, con su preparación y competencia habituales el Dr. Simón; pero sí insistiré en la gran cordialidad, en su compañerismo, el *savoir faire* del Dr. Dolcet, actitudes que podríamos resumir en una frase: fue ganando edad paulatinamente (es ley

de vida), mas nunca entró en la vejez, porque “ser viejo quiere decir perder la curiosidad” y el Dr. Dolcet se interesaba por muchísimas cosas, como he dicho antes, y tuvo siempre un espíritu joven, hasta los tres últimos años de su vida, cuando las enfermedades le llevaron a la muerte.

Recuerdo al Dr. Dolcet, en el año 1962, cuando entré en la Academia, cuando era Decano el Dr. Benavent. Yo aprendí mucho del Dr. Dolcet, que ingresó en el año 1951 y me distinguió con su amistad y sus consejos que siempre recordaré. En aquella época la Sección de Medicina, hoy Ciències de la Salut, tuvo una actuación brillante en conferencias y otras actividades en las que tomó parte el Dr. Dolcet. Posteriormente, bajo el decanato del Dr. Xifra, la Academia pasó por momentos críticos y difíciles y el Dr. Dolcet nos animó a vencer los problemas. Más tarde, en una época de extrema gravedad y siendo ya Decano el Dr. Dolcet fue cuando, en estrecha colaboración con el entonces Secretario General Dr. Casajuana, salvó la Academia, hoy Reial Acadèmia.

Decía que el Dr. Dolcet era un hombre lleno de humanidad, un buen amigo siempre abierto a las sugerencias y peticiones de los doctores y defensor acérrimo de nuestra Institución. He dicho también que el Dr. Dolcet seguía el camino normal de la vida cumpliendo años, pero nunca fue un hombre viejo, por que “se es viejo cuando se tiene más alegría por el pasado que por el futuro” y el Dr. Dolcet miraba siempre cara al futuro y quien está abierto al futuro podrá arrugarse en lo físico, nunca espiritualmente. Dice un proverbio chino que “tiene que escalar la montaña de la vida pensando que sólo nuestro físico se va deteriorando y así llegar a la cumbre como joven de espíritu”, y el Dr. Dolcet siempre subió la montaña de su vida sin perder la juventud, que es lo mismo que decir que la vida tiene que vivirse de cara al futuro.

Recuerdo actos académicos como los de Gerona, Besalú, Lérida, Tarragona, Poblet, entre otros, y la curiosidad que tenía el Dr. Dolcet por todo y su costumbre de entrar en todas las tien-

das de antigüedades, incluso esas tiendas de los pueblos que más parecen traperías, buscando material para el museo en que había convertido su residencia.

El Dr. Dolcet era un hombre que vivió plenamente. No creo que nunca fuese normal el “muero porque muero” ni tampoco ninguna actitud laica homologable. Una vez nos han puesto en este mundo, resulta lógico que intentemos quedarnos aquí tanto tiempo como sea posible, aunque esperemos una vida superior y eterna después de nuestro paso terrenal, en especial los cristianos. Antes, de esto se decía que era “instinto de conservación” y no era necesario que la “vida” tuviese demasiados aliados para abrazarnos a ella. Era la “vida” y basta. Hoy se habla en otros términos, pero es lo mismo.

No era pesimista el Dr. Dolcet, todo y que más de una vez lo habíamos comentado, la *joie de vivre*, es una falacia, literatura de la Antología Griega, de los Goliards, de poetas que tampoco lo creen, ni tan sólo implica el *iuvenes dum sumus*, no es suficiente ser jóvenes. Vivir no ha sido nunca una *joie* ni ha existido nunca la *belle époque*, pero el Dr. Dolcet social y académicamente supo embellecer su vida y dio ánimos a sus amigos y a todos los que le conocieron, superando las dificultades que van presentándose en el transcurso de nuestra vida.

Decía, hace unos momentos, que conocí al Dr. Dolcet cuando tenía unos cincuenta años, al principio de lo que yo llamo otoño de la vida, una época fecunda para un intelectual, para un científico, al igual que el otoño es la fiesta mayor del bosque. A medida que los años crecen, la estación autumnal se carga de sentido porque nosotros nos vamos convirtiendo también en otoño y miramos atrás para contemplar la ganancia de nuestra alforja científica y profesional. Pensamos que la hubiésemos querido mejor, pero es la que tenemos, y el Dr. Dolcet la tenía llena de simpatía, de hombre de bien y magnífica como Médico-Oculista y de la misma forma que en el campo el Otoño obliga a sentarnos junto a la chimenea y mientras se oye el crepitar de los troncos que se queman y el humo juega a buscar el cielo, y

algo introvertidos repasamos nuestra vida, el intelectual reflexiona en el Otoño de su vida y une su experiencia a la ciencia y se convierte en un magnífico profesional y un buen académico como fue el Dr. Dolcet.

Cuando el Dr. Dolcet entró en la cuarta y última etapa de su existencia, el invierno de su vida, continuó con su espíritu joven de siempre hasta los tres últimos años de su vida, pasados los ochenta, cuando ya las enfermedades le hacían emprender la ruta final. Lo recuerdo con setenta y tantos años, como aquellos paisajes de árboles sin hojas pero en los que aparece la nota de color de los almendros floridos, que transforma la dureza del invierno en un vestido de fiesta.

Termino pensando que la última etapa de nuestra vida puede tener una belleza poética, si conseguimos conservar, como el Dr. Dolcet, una ala simbólica guiada por los pájaros de la ilusión.

EL PROFESSIONAL I EL CIENTÍFIC

Dr. Josep M. Simón i Tor
Acadèmic numerari
Il·lustre oftalmòleg

Excm. Sr. President
Excms. Srs. Acadèmics
Senyores i senyors,

Celebrem avui aquesta sessió extraordinària i pública per honorar la memòria del que fou el nostre il·lustre Degà Honorari i estimat company, l'Excm. Dr. Lluís Dolcet i Buxeres, el qual va deixar per sempre aquesta efímera vida, a Barcelona, el dia 21 de gener de 1994, a l'edat de 84 anys.

Com a devot amic d'en Lluís durant molts anys, declaro amb tota sinceritat que m'honra i em complau molt haver estat encarregat per l'Acadèmia, de pronunciar, dins aquesta solemne vetllada necrològica, el discurs sobre la vàlua professional i científica del nostre malaguanyat amic i insigne acadèmic.

En Lluís va néixer el 2 d'agost de 1909, a la finca Can Buxeres de l'Hospitalet de Llobregat (Barcelona). Va estudiar, primer, la llavors anomenada Carrera de Comerç; un cop aquesta acabada se'n va anar a treballar a una casa d'assegurances de Zuric (Suïssa). Després d'uns anys va decidir completar els seus estudis de batxillerat per poder cursar la nova carrera que havia escollit, la de Medicina, la qual va acabar en un temps rècord gràcies a estar dotat de una memòria privilegiada, revelada ja durant la seva infància.

Un cop facultat per exercir la seva honrosa professió de metge, va decidir fer-se, com es deia llavors, *metge oculista*, especialitat per la qual reunia, certament, totes les condicions.

Va tenir dos grans mestres. El seu pare, el Dr. Manuel Dolcet Carmen, distingit oftalmòleg de la Ciutat Comtal, i el Dr. Mariano Soria Escudero, catedràtic d'Oftalmologia de la Facultat de Medicina de Barcelona.

Però qui va exercir més influència en la seva formació mèdica i oftalmològica va ésser el seu pare, professor honorari i lliure docent de la Universitat de Barcelona. D'ell va aprendre, a més de la pràctica mèdico-quirúrgica, l'afició per la pintura i l'escultura. En Lluís es revelà dotat de geni escultòric, motiu pel qual un dels seus passatemps favorits fou sempre l'emmotllat d'escultures de busts.

Amb el seu altre mestre s'hi va entendre molt aviat, atès que als dos els animava una mateixa noble idea, la difusió d'un ensenyament positiu, és a dir, eminentment pràctic i fructífer. Precisament, jo vaig conèixer l'amic Dolcet amb ocasió de la meva assistència a un dels "Cursos de Perfeccionamiento Oftalmológico" de la càtedra del Professor Soria, del qual era secretari organitzador. El seu mestre el tenia en gran estima. Vaig ésser testimoni quan el Dr. Soria el va presentar a dos dels grans oculistes de l'època, els professors Streiff, de Lausana, i Maggiore, de Gènova, com un dels probables futurs catedràtics que sortirien de l'escola de Barcelona. Va néixer en aquella època uns dels seus múltiples lemes: *"Per poder ensenyar una mica als altres, és necessari treballar i estudiar molt"*.

La prematura mort, però, del Prof. Soria, el va deixar desolat i l'obligà a un nou enfocament de la seva carrera universitària, ja que es va convèncer molt aviat que el nou ambient no era favorable a les seves aspiracions docents, sobretot tenint en compte que la Facultat de Medicina de Barcelona mai no s'havia distingit precisament per la promoció dels seus alumnes a catedràtics. Hem de saber, per comprendre el pessimisme del nostre amic, que fins aquell moment, de Barcelona només havia sortit un sol catedràtic d'oftalmologia i que, per exemple, de la càtedra d'Anatomia I mai ningú no havia arribat a posseir una càtedra d'aquesta matèria a cap altre facultat de medicina. Això

va fer que dediqués molta més atenció a una faceta de l'Oftalmologia que el va captivar des del principi de la seva especialització, l'*Oftalmologia Infantil*, de la qual fou un dels precursors a Espanya. Fou, així mateix, durant molt temps consultor de la Clínica Universitària de Pediatria, dirigida successivament pels eminents professors Rafael Ramos i Manuel Cruz.

Va dedicar a l'assoliment del títol de Doctor en Medicina i Cirurgia tot el seu saber i el seu orgull, despertat pel seu pare, el qual li va fer retirar la seva primera placa de metge a causa que en ella s'anunciava com el "Doctor" Luis Dolcet quan només era, encara, llicenciat en Medicina.

L'any 1951, gràcies al seu esforç, es va doctorar amb la qualificació d'excel·lent a la Universitat de Madrid amb una tesi sobre la "*Fibroplasia Retrolental*". La fibroplàsia retrolental (retrocrystal·liniana) és una forma avançada i greu de l'actualment anomenada *retinopatia del prematur*, observable entre la 4^a i la 6ª setmanes després del naixement. Molt freqüent entre els anys 1942 i 1953, aquesta alteració dels ulls dels nadons prematurs es va convertir en una patologia excepcional un cop se'n va saber la causa: l'*excés d'oxigen* administrat a aquests nens durant els seus primers dies de vida.

Testimoni de la introducció dels primers medicaments realment eficaços contra la tuberculosi, l'*estreptomicina* i la *hidrazida de l'àcid isonicotínic*, va ésser un dels primers en publicar el seu efecte sobre les lesions del fons de l'ull observades en els casos de meningitis tuberculosa.

Així mateix, l'any 1949 va tenir l'oportunitat d'estudiar els primers casos de *toxoplasmosi* descoberts a Espanya i va publicar per primer cop a la nostra pàtria un treball, amb fotografies i dibuixos, sobre les lesions intraoculars d'aquesta malaltia. La toxoplasmosi, malaltia parasitària produïda per un protozou, el *Toxoplasma gondii*, és capaç de provocar lesions en el fons de l'ull, particularment greus a l'anomenada *toxoplasmosi congènita* (on l'afectat és generalment un lactant), en la qual els gèrmens

són transmesos al fetus per la mare durant l'embaràs a través de la placenta. El nom d'aquest protozou no prové del nom toxina, sinó del grec *toxon*, que significa "arc per disparar fletxes", a causa de l'aspecte arciforme o llunat d'aquest paràsit, i al fet d'haver estat descobert en un rosegador tunisenc anomenat *gondus*. Avui en dia se sap el el gat juga un paper molt important en la transmissió de la infecció toxoplàsmica. És curiós que a en Dolcet ja li cridés l'atenció el cas referit per Bamatter a propòsit d'un nen afectat de toxoplasmosi congènita, del qual nen la mare anava sempre acompanyada per un gat.

També es va interessar per la *malaltia de Tay-Sachs* (o idiòcia amauròtica familiar infantil), que consisteix en una alteració hereditària del metabolisme lipídic en la qual no es produeix la degradació de certs glucolípidis (gangliòsids i cerebròsids), que persisteixen i s'emmagatzemen a diferents parts de l'organisme provocant símptomes neurotòxics, entre ells la degeneració de la porció central de la retina (o regió macular).

Més tard, va tenir l'oportunitat d'estudiar un cas de *síndrome de François-Hallerman-Streiff* (nanisme amb cara d'ocell), el qual va operar de cataracta als dos ulls. Va ésser dels primers en el món en estudiar la *tensió ocular del nou nat*. L'article en què publicà la seva investigació s'ha convertit en cita bibliogràfica quasi obligada quan es tracta d'aquest tema.

Al II Congreso Luso-Hispano-Brasileño de Oftalmología, celebrat a Rio de Janeiro (1972) va ser elegit, per votació, "ponente Oficial" pel III Congrés que s'havia de celebrar al mes de maig de 1976 i precisament a Espanya. Posteriorment, al LI Congreso de la Sociedad Española de Oftalmología, celebrat a Valladolid (Setembre de 1973) es va decidir per votació, que el "III Congreso Luso-Hispano-Brasileño de Oftalmología" es celebrés a Barcelona i que la seva organització fos a càrrec d'un comitè executiu presidit pel Dr. Lluís Dolcet. Vaig tenir l'honor de formar part d'aquell comitè organitzador i executiu, juntament amb els doctors Gabriel Pérez-Bufill i Fernando Palomar Petit, aquest últim acadèmic numerari de la nostra corporació.

La ponència sobre “Cataratas Infantiles: congénitas y adquiridas” va ser redactada juntament amb el seu fill, el Dr. Manuel Dolcet Cort (acadèmic numerari). Sempre va sentir-se orgullós de l’ajut que li donaren tots els seus amics i col·laboradors.

El llibre del Dr. Dolcet sobre Cataractes Infantils, a part de reflectir la seva vida i experiència, constitueix, encara avui, un útil text de consulta. Com a dada curiosa referiré que les pàgines de l’anomenat llibre són de color groc, per facilitar la lectura i produir una menor fatiga visual.

Des del 1952 va insistir, molt encertadament, en la impropedència d’anomenar cataractes a qualsevol opacitat del cristal·lí, perquè existeixen opacitats que poden persistir tota la vida sense una gran alteració de la visió. Per aquestes va impulsar el nom de leucofàquies (o microleucofàquies).

També cridà l’atenció al nostre país sobre la existència de la *cataracta galactosèmica del lactant*, causada pel dèficit congènit d’un enzim necessari per la transformació de la galactosa. Aquesta cataracta l’anomenava en Dolcet *cataracta del iogurt* o de la *llet de la mare*, perquè es presenta en determinades races de rates alimentades exclusivament amb iogurt comercial o llet humana.

La cataracta galactosèmica es caracteritza pel fet que una dieta lliure de lactosa pot parar-ne l’evolució i fins i tot aconseguir la seva regressió.

Practicà amb èxit l’extracció de cataractes congènites i infantils mitjançant *crioadherència*, i l’any 1952 publicà els primers casos d’adults operats de cataractes amb inclusió de *lents de Ridley* dintre de l’ull per substituir el cristal·lí.

Va ésser Vice-president i el darrer “Degà-President” de l’antiga Acadèmia de Doctors de Catalunya i Balears, i el primer *Degà Honorari* d’aquesta *Reial Acadèmia de Doctors de Catalunya*.

Recordo amb emoció que fou padrí meu i dels doctors Pablo Umbert Millet i Manuel Dolcet Cort a la cerimònia d'imposició de la toga doctoral als acadèmics de número que vàrem ingressar a l'Acadèmia de Doctors de Barcelona el 22 d'abril de 1976.

L'Anuari de l'Acadèmia de Doctors del Districte Universitari de Barcelona de 1974 recull les principals aportacions al I Simposio Internacional del Doctorado, celebrat a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona, del 7 al 10 de novembre de 1973. En aquella reunió en Lluís va llegir una comunicació titulada "Oftalmologia Superior", en la qual proposava la creació amb aquest nom d'una nova assignatura del doctorat, composta de lliçons teòrico-pràctiques sobre diferents mètodes de diagnòstic i tractament de l'especialitat. La comunicació acaba recordant un dels lemes de la seva tesi doctoral: "El futur de la Pàtria depèn de la salut del nen; dediquem doncs tots els nostres afanys al món infantil amb malalties oculars".

També va tenir els càrrecs de:

- Vice-president de la Asociación de Oftalmología de la Academia de Ciencias Médicas de Barcelona.
- Vocal de la Junta Directiva de la Sociedad Española de Oftalmología.
- i vocal de la Junta del Colegio Oficial de Médicos de Barcelona.

Així mateix va ésser dos cops becari de la Fundación Castroviejo, primer el 1950, per ampliar estudis a Nova York, i posteriorment, el 1973, per investigació a Filadèlfia.

L'any 1970, per concurs d'oposició, fou nomenat Cap del Servei d'Oftalmologia de la llavors Residencia General Francisco Franco de Barcelona (avui Hospital de la Vall d'Hebron), càrrec que va exercir fins a la seva jubilació amb gran dignitat i encert.

Més endavant va ser nomenat professor d'Oftalmologia de la universitat Autònoma de Barcelona (Unitat Docent de la Se-

guretats Social) i va impulsar la creació oficial del Banc d'Ulls de la Ciutat Sanitària, l'any 1978.

També fou membre de les següents societats d'Oftalmologia:

- Institut Barraquer
- Sociedad Hispano-Americana de Oftalmologia
- Sociedad Española de Oftalmología
- Société Française d'Ophtalmologie
- Società Italiana Oftalmologica
- Sociedad Ergoftalmológica Española
- Sociedad Española de Estrabología (de la qual era membre fundador)
- Asociación de Oftalmología de la Academia de Ciencias Médicas de Barcelona
- Societat Catalana d'Oftalmologia

Així com d'altres societats científiques, com ara:

- Asociación Española de Cirujanos de la Infancia (de la qual també era soci fundador)
- Asociación Médica Aéronautique Française
- Académie Belgo-Espagnole d'Histoire

M'excuso de no ressenyar aquí detalladament els nombrosos treballs presentats a congressos i revistes nacionals i estrangeres.

Com a metge de la marina civil va poder realitzar nombrosíssims i enriquidors viatges a països llunyans. Era posseïdor de la Targeta de Plata del Travelers' Century Club, obtinguda gràcies a haver conegut més de 170 països de tots cinc continents.

Va recórrer el llarg camí del seu exercici de l'oftalmologia sense conèixer ni despertar la *invidia medicorum*, però amb el plaer espiritual d'haver procurat convertir els seus pacients en nous amics i d'haver obtingut el respecte de tots aquells que el coneixérem. En la seva vida no hi va haver malícia ni animositat envers ningú.

No vaig sentir que criticués amb malvolença cap dels seus col·legues. Defensava el dret al lliure exercici de la professió, havent-li sentit dir en més d'una ocasió que *"Quan surt el sol, surt per a tothom"*.

Crec que tot allò que he dit fins aquí, ben poc, per tal de no cansar tan distingit auditori, és en realitat suficient per revelar la verdadera vàlua d'un home tan il·lustre.

L'acadèmic Lluís Dolcet fou un oftalmòleg extraordinari, i extraordinaris foren els seus mèrits d'home de ciència i de professional. Va ser l'arquetipus i el símbol de l'espanyol inquiet, ple de curiositat insaciable per tot allò que és nou, ja sigui malaltia, tècnica, instrument o aparell. Així, fou el primer i durant molts anys l'únic a tenir un làser de rubí oftàlmic al nostre país.

Brillà sens dubte amb llum pròpia a tots els escenaris de la seva especialitat, dins i fora del nostre país, però sense esnlluerner, perquè ell no va voler mai aparentar ser un set-ciències, ni era un home fatu.

Voldria acabar aquest discurs amb un vers de Gabriel Cirera:

"No has provat mai d'aixecar els ulls enlaire
en moments que sents ganes de plorar?
Tant si no en saps gens com si no en saps gaire,
creient o no, d'allò se'n diu resar".

Aixequem, doncs, tots, els ulls enlaire pel nostre amic recordar.

AL CEL SIA!

L'INTEL·LECTUAL

*Dr. Albert Casellas i Condom
President del Col·legi de Metges de Girona*

En sumar-me a aquest acte acadèmic en homenatge al que fou el nostre Degà-President emèrit, l'eximi Dr. Lluís Dolcet Buxeres, la rellevant personalitat professional i científica del qual en l'exercici de l'oftalmologia ha posat en relleu l'acadèmic també oftalmòleg Dr. Simón, en una brillant intervenció, ho faig des de dos aspectes: en primer lloc, com a testimoni d'afecte i amb emocionat record d'un company amic del qual rebérem exemple per les seves qualitats humanitzadores de la Medicina que no desdigueren mai de l'alta categoria que li fou reconeguda en la seva pràctica oftalmològica.

En segon lloc, ho faig com a neuròleg, justificant la meua intervenció en l'estreta relació de l'oftalmologia amb la nostra especialitat neurològica.

Pensant que la meua dissertació va dirigida a un públic docte però molt divers, ja que la mateixa Reial Acadèmia de Doctors és multidisciplinària, he escollit unes referències a la visió i a l'òrgan de la vista –que sense deixar de ser rigorosament científiques puguin alliberar-los, a vostès amables oïdors, de la pesantor i potser de l'avorriment d'escoltar una exposició massa especialitzada, i amb això faig meua l'expressió que moltes vegades he escoltat del bon amic i eminent president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, Dr. Gonçal Lloveras: “El que és divertit no és pas contrari de seriós, ni el que és seriós ha de ser avorrit”.

Evidentment que no és la meua intenció ser divertit en un acte tan entranyable i acadèmic com el que avui ens congrega,

però sí desitjo fer-lo distret, procurant no esgotar la seva atenció ni sortir-me dels límits de la ciència.

La relació entre l'oftalmòleg i les neurociències és entenedora si comencem dient que l'òrgan de la visió, l'ull, és una prolongació del cervell, al qual està lligat directament, a través del nervi òptic (segon dels nervis cranians).

“Obrim els ulls i el món ja està aquí, ampli, clar, en technicolor”, com diu Crick¹. Així de senzill.

Però han pensat en els milions de cèl·lules nervioses que s'han connectat i els complicats processos cerebrals a nivell molecular, elèctric i bioquímic que s'han posat en marxa en un instant? Sens dubte ha treballat més el cervell que l'ull. Les coses es compliquen encara més si reconeixem que, a la vegada, entenem el significat del que veiem, acte que comporta una gran quantitat de mecanismes intel·lectuals. Acceptem, doncs, que les relacions d'ambdues especialitats, oftalmologia i neurologia, són molt estretes.

Si vostès han presenciat l'*exploració neurològica* d'un malalt, recordaran que el metge observa amb molta cura els seus ulls, amb l'ajut d'un aparell que s'anomena oftalmoscopi.

L'oftalmoscopi permet mirar a través de la pupila i gràcies a la transparència de la còrnia, cristal·lí i medis aquosos veure amb nitidesa el fons de l'ull: la retina.

L'interès d'explotar el seu fons neix de la possibilitat que hi ha de veure en *directe* les artèries que vénen de dins del cap, que són branques de les mateixes artèries que irriguen el cervell. Del seu estat, en podem treure conclusions molt vàlides per a intuir allò que passa dins del cap o en el cervell mateix, ajudant-nos a descobrir precoçment moltes malalties,² que ara estaria fo-

¹ Del llibre *Búsqueda científica del alma*.

² Diabetis, hemorràgies.

ra de lloc exposar, com per exemple l'augment de la pressió intracranial a causa d'un procés expansiu o tumor.

La recerca d'especialistes en els seus camps específics han proporcionat avenços molt considerables, però encara seguim sense explicar-nos com té lloc al cervell, com es produeix, la *consciència visual*.

El sentit de la visió a diferents nivells de l'escala animal és integrat per òrgans també molt diversos. No solament per captar la llum i la seva intensitat, sinó també per reproduir la imatge.

En l'home els òrgans de la vista són els ulls, que són parions i situats en les cavitats orbitàries de la cara, sota l'os frontal. La capa més interna del globus ocular és la retina, la capa fotosensible del globus ocular on es reproduïx amb perfecció la imatge de qualsevol objecte que mirem.

Constituïdes amb un teixit nerviós amb milions de cèl·lules sensibles, les neurones, algunes d'elles per la seva morfologia s'anomenen cons i bastonets o cèl·lules ganglionars.

Els cons capten principalment la intensitat de la llum i el color; les altres cèl·lules, especialment la imatge.

Certs animals posseeixen, però, d'altres òrgans fotoreceptors capaços de captar la llum i variacions de la seva intensitat, com ara els estigmes i ocel·les vertebrats que no tenen com a funció veure-hi, sinó excitar la secreció de gran varietat d'hormones, algunes íntimament relacionades amb l'aparellament, d'altres amb mecanismes de defensa com el canvi de color de la pell.

D'un d'aquests tipus d'òrgans, en parlaré avui sota la designació de tercer ull o ull pineal.

El tercer ull és una estructura constant en alguns vertebrats

inferiors que forma part del denominat *complex pineal*, integrat per dos òrgans ben diferenciats: la pineal mateix i un òrgan extracranial de situació frontal que curiosament té cèl·lules molt semblants als cons de la retina. Sensibles a la llum, en resposta a determinades longituds d'ona, trameten impulsos a àrees relacionades amb la secreció d'hormones que tenen a veure amb la reproducció.

Aquesta interessant funció fotoreceptora desapareix en el vertebrats superiors i la pineal es converteix en una *glàndula purament endocrina*, òrgan molt controvertit tant en la seva importància com en les seves funcions.

En els humans, la glàndula pineal o epífisi és un vestigi arcaic d'aquell tercer ull. Anatòmicament està situada en el diencèfal, en el centre del cervell, al sòl del tercer ventricle, al costat de l'hipotàlem i envoltada de les estructures que constitueixen el sistema límbic o cercle de la vida emocional.

Aquesta és la nova estrella dels investigadors, encara poc coneguda, però molt valorada des del punt de vista funcional per endocrinòlegs i neurofisiòlegs.

Avui no té res a veure amb la recepció lluminosa directa però les seves cèl·lules pinealòcits conservem encara aquella estructura estranya de cèl·lules que recorden molt els cons de la retina. Posseeix, en canvi, només funció secretora.

La història del tercer ull pineal és molt interessant. Fa un milió d'anys ja constituïa el tercer ull dels brontosaures. A l'Argentina, al Valle de la Luna (del Departament d'Ullum, frontier amb Xile) es van descobrir fa uns anys restes fòssils d'un petit rèptil d'uns 10 cm de mida, que segons experts del museu geogràfic Einstein de San Juan, a l'Argentina, conservava vestigis de l'ull pineal.

En l'actualitat encara hi ha un determinat rèptil que el conserva. L'esfenodon *Hatteria* és potser l'únic que el posseeix,

com aquells tetràpodes primitius ja desapareguts, i és de caràcter estrictament fotoreceptor.

També hi ha crustacis de la família dels *poliemids* que tenen un sol ull gran que ocupa quasi bé tot el cap, però no de visió directa. La llum incideix directament sobre la retina sense travessar altres capes de cèl·lules sensibles.

Prop de la ciutat de Piazza Armerina a Sicília es conserven restes d'una interessant vil·la romana, on podem veure un bell mosaic policromat en què un gegant, a més dels dos ulls situats en posició normal, presenta en la seva cara un tercer ull, al bell mig del front. Un altre personatge li ofereix beguda. Segurament l'artista volia representar Ulisses adormint a Polifem amb una beguda alcohòlica. Correntment, Polifem es representà amb un sol ull frontal.

Per què no pensar que aquest ull del front fos en l'antiguitat observat en algun rèptil i inspirés les llegendes de la literatura grega?

Polifem, personatge mitològic, cíclop gegant fill de Posidó, vivia en una cova a la falda de l'Etna, portava una vida rústica i es dedicava a la ramaderia, va devorar els companys d'Ulisses, qui, en venjança va cegar-li l'únic ull que tenia al front, després d'emborratxar-lo.

Polifem va inspirar no només obres literàries, també dels clàssics espanyols, sinó de molts artistes, i podem veure'l pintat a la Galeria Farnese de Roma i també al Museu de l'Hermitage o en les pintures de l'anglès Turner.³

Gegant salvatge, no desdeia però de l'amor de Galatea, enamorament ingenu que va merèixer un oratori de Haendel.

Deixem, però, aquesta referència llegendària per tornar a

³ *Enciclopèdia Catalana*

ocupar-nos del tercer ull pineal que també té la seva història però aquesta *rigorosament científica*.

La glàndula pineal ha intrigat els fisiòlegs des de temps molt llunyans, i la seva importància i funcions ha estat discutida i encara no del tot coneguda.

Durant molts anys es creia que no tenia cap funció en l'organisme humà, ja que es troba en l'adult *calcificada* com un gra de sorra en el centre del cervell, com es pot observar sovint en les radiografies. És el que orienta precisament sobre la posició central del crani.

Com a curiositat històrica citaré Descartes, que tenia una opinió molt original d'aquesta calcificació, ja que creia que era l'habitat de l'*ànima*, que per les seves funcions espirituals aními-ques tan transcendents estava acuradament guardada en aquesta espècie de cambra cuirassada. Creia que els humors bons i dolents que li arribaven circulant per la sang venien a informar l'ànima de les conductes i costums de la persona.

És curiós constatar que precisament en aquesta àrea l'hipotàlem rep tota la informació química hormonal sobre les necessitats de l'organisme, com ara canvis de glucèmia, aigua, etc., i les afavoreix o corregeix per mantenir l'equilibri intern (homeostasi).

El progrés de la ciència i els avenços de la fisiologia han relegat també aquella funció tan privilegiada de la pineal, i avui dia de la recerca neuro-endocrinològica li dona noves significacions: òrgan secretor, endocrí, rellotge biològic i controlador de ritmes biològics.

La *glàndula pineal* en els mamífers i també en els humans té, doncs, solament caràcter endocrí multipotencial. No obstant això, no ha oblidat el seu passat del tercer ull, ja que algunes de les seves funcions es mantenen gràcies als filets nerviosos simpàtics, dels quals hem fet esment, i la connecten amb la retina. Així impulsos lluminosos ajuden a alliberar substàncies

neurotransmissores (noradrenalina i serotonina) que s'emmagatzemen en la glàndula pineal.

La seva hormona específica és la *melatonina*, que funciona en els mamífers i en els humans i no intervé en la regulació de la pigmentació de la pell com succeeix en amfibis i rèptils sinó que té efecte sobre les funcions de les glàndules sexuals, regulant-les de manera que retarda o inhibeix el zel i sincronitza el naixement de les cries en relació a les estacions, depenent de la seva lluminositat.

També intervé sobre els fenòmens fisiològics de la pubertat, retardant-la, i té relació amb el cicle menstrual, de manera que l'extirpació de la pineal (pinelectomia) dóna lloc a la pubertat precoç i els tumors d'aquesta glàndula a un exagerat desenvolupament de l'aparell reproductor (macrogenitosomia precoç).

Després de la pubertat, l'acumulació de *calci* li dóna l'aparència de "gra de sorra" com si no servís per a res, tal com comentava al començament, però el que és cert és que no desapareix del tot la seva activitat secretora.

La quantitat de melatonina pineal es modifica segons la llum, augmenta en la foscor, té màxims a la nit i mínims al migdia, cosa que fa pensar que intervé en la regulació de ritmes circadianis i del son. Com a curiositat, podria explicar que l'ús exagerat d'ulleres fosques que fan les noies joves, tal com ha assenyalat algun fisiòleg-ginecòleg, fa que triguin a quedar-se embarassades.

No hem exhaurit la multiplicitat d'accions d'aquesta intrigant i encara poc coneguda glàndula vestigi del tercer ull, però considero fora de lloc continuar esgotant la seva atenció.

Per acabar voldria referir-me –en sentit naturalment figurat– a la capacitat de girar els ulls cap a dintre, a la "mirada interior", la de l'ull de l'esperit, capacitat intel·lectual cognoscitiva que s'anomena *consciència*.

Tampoc no és el moment d'aprofundir en els diversos tipus de consciència, però permetin-me fer una breu referència a la capacitat de la ment de tornar sobre si mateixa perquè l'home es conegui a si mateix.

El *Cognoscete ipsem* dels antics, qüestió molt important i veritable dimensió humana del nostre intel·lecte, preocupació que ja en els inicis de la ciència psicològica s'engloba sota el nom de *consciència* i que s'intentà d'explorar amb certa metodologia: amb la introspecció per tal d'esbrinar les lleis que regeixen el comportament personal. És a dir veritat, pocs elements va aportar per entendre els mecanismes conscients. No podia ser d'altra manera, ja que la consciència d'un mateix era assumpte més lligat a les experiències religioses que a la ciència.

El primer escull era l'enfocament teòric del problema. I també ho és modernament.

El problema de la relació de la consciència i el cervell ha estat sempre d'actualitat en textos de filosofia i psicologia i motiu de discussió en simposis internacionals de psicologia i neurofisiologia, però les seves relacions encara són fosques.

La recerca neurofisiològica ofereix avui coneixements de primer ordre però encara improductius en la solució principal del problema. Es creu que no es tracta d'un "estat primari", sinó que neix en les estructures neuronals del cervell. Tampoc no existeix òrgan de la consciència, que seria insubstancial com aquelles suposicions de Descartes.

Avui, si volem endinsar-nos en aquest estudi sense distorsionar els fets aportats per la biologia i els coneixements neurològics, ens hem de moure a nivell d'estructures cerebrals i buscar en les neurones i la seva intrincada xarxa de connexions una explicació més aclaridora.

Amb aquest enfocament, explicar la consciència contrasta amb conceptes pre-científics de consciència i ànima.

Però no seré tan agosarat que ni tan sols vulgui comentar amb idees personals aquestes relacions. Crick (premi Nobel, junt amb Watson pel descobriment de l'estructura molecular de l'ADN), en la seva obra *Búsqueda científica del alma*, ho considera ja una tasca massa difícil. Però sí he volgut citar-lo per l'interessant tractament que fa del misteri de la consciència en aquesta obra, en base als coneixements de la consciència visual.

Progressar en el seu estudi aportarà, sens dubte, un millor coneixement de la conducta humana. Però no és en aquesta direcció del pensament que ara voldria acabar el meu discurs, sinó en allò que significa per a la persona individual i col·lectiva *l'aplicació de la consciència* en la finalitat ètica, que no depèn evidentment del funcionament de les neurones ni de les seves interaccions i connexions, sinó de l'aprenentatge i de la formació de l'home com a persona. Hem d'assumir la responsabilitat que tots tenim de conrear i formentar la *consciència moral* en tots els nivells educatius, adaptar-la en cada moment a normes ètiques col·lectives que ens permetin evolucionar i progressar envers els més alts *nivells de l'esperit*.

Vaig escollir el tema de les relacions del sistema nerviós amb l'oftalmologia com a senzill homenatge al Dr. Dolcet, intel·lectual i humanista, perquè moltes vegades fou tema de conversa sempre gratificant per la seva erudició, sòlida formació científica i extensa experiència.

ÍNDEX

Evocació

Dr. Josep Casajuana i Gibert 7

L'home

Dr. Ricard García i Vallés.....13

El professional i el científic

Dr. Josep Mª Simón i Tor 17

L'Intel.lectual

Dr. Albert Casellas i Condom.....25

NOVES PUBLICACIONS DE LA REIAL ACADEMIA DE DOCTORS

Directori 1991.

Los tejidos tradicionales en las poblaciones pirenaicas (Discurs de promoció a acadèmic numerari de l'Excm.Sr. Eduardo de Aysa Satué, Doctor en Ciències Econòmiques, i contestació per l'Excm.Sr. Josep Antoni Plana i Castellví, Doctor en Geografia i Història), 1992.

La tradición jurídica catalana (Conferència magistral del acadèmic de número Excm.Sr. Josep Joan Pintó i Ruiz, Doctor en Dret, en la Solemne Sessió d'apertura de curs 1992-93, que fou presidida per SS.MM. el Rei Joan Carles I i la Reina Sofia), 1992.

La identidad étnica (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm.Sr. Angel Aguirre Baztan, Doctor en Filosofia i Lletres, i contestació per l'Excm.Sr. Josep M. Pou d'Avilés, Doctor en Dret), 1993.

Els laboratoris d'assaig i el mercat interior; Importància i nova concepció (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm.Sr. Pere Miró i Plans, Doctor en Ciències Químiques, i contestació per l'Excm.Sr. Josep Mª Simón i Tor, Doctor en Medicina i Cirurgia), 1993.

Contribución al estudio de las Bacteriemias (Discurs d'ingrés de l'acadèmic corresponent Ilm.Sr. Miquel Marí i Tur, Doctor en Farmàcia, i contestació per l'Excm.Sr. Manuel Subirana i Cantarell, Doctor en Medicina i Cirurgia), 1993.

Realitat i futur del tractament de la hipertròfia benigna de pròstata (Discurs de promoció a acadèmic numerari de l'Excm.Sr. Joaquim Gironella i Coll, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'Excm.Sr. Albert Casellas i Condom, Doctor en Medicina i Cirurgia i President del Col.legi de Metges de Girona), 1994.

La seguridad jurídica en nuestro tiempo. ¿Mito o realidad? (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm.Sr. José Méndez Pérez, Doctor en Dret, i contestació per l'Excm.Sr. Angel Aguirre Baztán, Doctor en Filosofia i Lletres), 1994.

La transició demogràfica a Catalunya i a Balears (Discurs d'ingrés de l'acadèmic numerari Excm.Sr. Tomàs Vidal i Bendito, Doctor en Filosofia i Lletres, i contestació per l'Excm.Sr. Josep Ferrer i Bernard, Doctor en Psicologia) 1994.

L'art d'ensenyar i d'aprendre (Discurs de promoció a acadèmic numerari de l'Excm.Sr. Pau Umbert i Millet, Doctor en Medicina i Cirurgia, i contestació per l'Excm.Sr. Agustín Luna Serrano, Doctor en Dret), 1995.

REAL ACADEMIA DE DOCTORS

—Publicacions—